

Ingezonden

Barth of Rosenstock. Een keuze!

1. De vervanging van het vraagteken in de titel van de twee artikelen van Dr. J. M. Hasselaar door een uitroepetekens wijst op de volslagen onmogelijkheid van een gesprek. Jezus sprak reeds, dat het onmogelijk is twee heren te dienen.

Wie voor Rosenstock kiest moet Barth achter zich laten. Wie Barth met een scheutje Rosenstock vermengt, lost of Barth op, of vermoordt Rosenstock.

2. Dr. Hasselaar kiest als „puntje bij paaltje” komt Barth als no. 1 en maatgevender. Daarmee vermoordt hij Rosenstock en verstaat ook de heer Leenman niet.

3. De min of meer openlijke suggestie, dat de heer Leenman Rosenstock niet geheel verstaan heeft wordt ten volle gelogenstraft doordat Rosenstock zich persoonlijk zeer verheugd en volledig „inverstandten” heeft uitgesproken met de twee artikelen van de heer Leenman. Misschien dat Dr. Hasselaar zich eens gaat afvragen in hoeverre hij Rosenstock goed verstaan en weergegeven heeft. Voor mij is het zeker dat dit niet zo is. Dat kan ook niet, want hij heeft Rosenstock met theologische ogen en oren gelezen.

Rosenstock schrijft en spreekt van een weg, die aan de theologie voorbij gekomen is.

4. Niet Barth maar Rosenstock heeft vóór 1920 geschreven en gesproken: (over Duitsland na Versailles) „Wir sind in der Nacht, nur in der Nacht. Und da ein Uhr vorüber ist, so wird es erst jetzt ganz hoffnungslos still und schweigend. Die grenzenlose Bangigkeit wird noch viele Deutsche in den kommenden Jahrzehnten zu Revancheplänen, Restaurationsversuchen und gewaltsamen Entspörungen treiben. Wir werden den Versuch eines Lügenkaisertums durchzumachen haben, weil diese Kräfte nicht rasten werden, ehe sie nicht widerlegt sind. So wird dieser Kirchen-, Parteien- und Stammespfersch Deutschland durch sie in eine Hölle verwandelt werden. (uit „Hochzeit des Krieges und der Revolution”, blz. 243).

Wie dit hoofdstuk en dit boek verder leest vindt daar eveneens de Jodenvervolgung voorzeggd. Niemand hoorde naar dit woord. Ook Barth niet, die zich uit Patmosverlag terugtrok, zich van Rosenstock afkeerde en, die naar zijn eigen woorden „Dogmatiker werd”, ook al stonden alle kerken leeg. Rosenstock zei neen tegen een hernieuwd professoraat, een ministersportefeuille of redacteurschap van een tijdschrift, maar ging bij Daimler Benz werken.

Bij al het goede wat van Barth's houding in Hitler Duitsland gezegd mag worden is het toch ongelooflijk gortig Barth aan Rosenstock als medicijn voor te houden om Rosenstock te bewaren voor natuurlijke theologie.

5. Met Dr. Hasselaar en Dr. Buskes en Prof. Bakker en alle theologen van Barth tot Bultmann en Tillich zijn wij geen tijdgenoten, ook al leven wij allen in 1962. Daarom is er geen sprake van verstaan. Dr. Hasselaar en Prof. Bakker hebben een theologische bril op en moeten daarmee zowel Rosenstock als Leenman misverstaan. Een gesprek is vooralsnog onmogelijk. Barth of Rosenstock. Een keuze? Ja!

—M. VAN VLIET

Naschrift

De redactie vraagt om een kort antwoord aan de heer van Vliet. Een beetje moeilijk is dat wel, omdat van een „gemeen overleg” op deze wijze geen sprake kan zijn. Bekend is de klacht van K. Barth, waarin hij uitriep: moge de Here God mij behouden voor „de” barthianen! Het schijnt mij nu toe dat Rosenstock-Huussy nog met groter recht en reden met het oog op zijn agressieve paladijnen deze klacht tot de zijne kan maken. Tenminste als dit het geestelijk en cultureel klimaat is, waarin de vruchten van deze grote denker moeten rijpen. Ik heb echter te grote eerbied voor Rosenstock's levenswerk en voel mij ook voor de toekomst nog te zeer op hem aangewezen, dan dat de gelijkshakeling van zijn denken met dit onrijp geschrijf nog verder overwogen kan worden.

Men moet iedereen het genoeg gunnen zich van de theologische inspanning ontslagen te achten. Van Barth weten wij dat de theologie een hulp-wetenschap is, die dáárin haar vreugde zoekt zelf minder te worden. Weet iemand dus betere wegen open te leggen — hij spreke er vrijmoedig van en tone het in zijn werken! Het gaat mij echter wat ver als theologie-beoefening ongeveer gelijkgesteld wordt met het plegen van de dood-zonde, waarvoor geen vergeving mogelijk is. En dat dan wel van Barth tot Bakker; van Buskes tot Tillich!

Het meest erge — en ook het enig ernstige — vind ik de vanzelfsprekendheid, waarmee gesprek en communicatie worden afgesneden. Dit is de geest, waar ik in de aanhef van mijn artikel even op wees en die slechts weerstaan kan worden. Een eventueel teleurgesteld zijn in de houding van de kerk t.o.v. de maatschappelijk-industriële problematiek rechtvaardigt zulk een minachting voor de communio zeker niet. Naar mijn overtuiging kan dit op het humane vlak slechts op een nieuw, extra-hard, barbaarendom uitloppen. Ik dacht bepaaldelijk van Rosenstock geleerd te hebben dat wij door de verschijning van Christus verheven waren tot de rang van de „gelijktijdigheid”. Maar dit wordt dus door hen, die zich zijn volgelingen noemen, ontkend. Waarmede dan — in negatieve zin — het „einde der tijden” over ons gekomen zou zijn.

J. M. H.

Boekbespreking

Dr. R. F. Berg: *Liegen met en zonder opzet*. Uitgeverij Bijleveld, Utrecht 1961; prijs f 10,90.

Onder liegen wordt door de auteur verstaan: het onjuist weergeven van de werkelijkheid door middel van gedachte, gesproken of geschreven taal. Het valt te begrijpen dat zodoende zeer veel onder dit begrip valt, wat men er gewoonlijk niet onder verstaat. Op grond van uiterst speculatieve beschouwingen over het ontstaan van de taal en met de hulp van daarop voortbouwende psychoanalytische constructies wordt gepoogd een vergelijkend overzicht te geven van de gegevens, die bekend zijn omtrent de psychologie van het liegen.

Het boek biedt weinig nieuws en geeft weinig opheldering.

H. R. W.

Rudolf Bultmann, *Eeuwigheid / hier en nu* (geschiedenis en eschatologie), uitg. Bijleveld, Utrecht 1962, 192 blz. f 7,90.

Dr. J. M. de Jong, die dit werk vertaalde, zegt in een inleiding terecht: „Bultmann is in Nederland geen veelgelezen schrijver... Aanhangers van zijn theologie zijn hier nauwelijks te vinden.” Dat laatste bteureur ik persoonlijk niet. Het eerste is echter wel zorgwekkend. Want de nooit ophoudende spanningen tussen bijbelse boodschap en eigentijds denken komen bij Bultmann wel op exemplarische wijze aan de orde. Of zijn schotse lezingen „History and eschatology” (1957) het meest geschikt zijn om hem te introduceren, staat te bezien. Maar ze zijn goed leesbaar, behandelen een breed en gewichtig veld en geven een duidelijke indruk, waar Bultmann wil staan. De nederlandse vertaling geeft dat met de titel: „Eeuwigheid hier en nu” zeer goed weer. De Jong die blijkens zijn boek „Kenigma” een deskundige bij uitstek is in het denken van Bultmann, heeft ter inleiding een rake typering van B. in 6 bladzijden gegeven. Deze is echter waarschijnlijk te kort en te compact om de buitenstaander werkelijk in te leiden. Zowel hen die meer van B. willen weten alsook hen die worstelen met de vraag naar de zin der geschiedenis, verwijzen wij gaarne naar dit goed vertaalde en goed uitgegeven werk.

H. B.

De Zwitserse Polis-serie.

Waar in deze serie steeds weer nieuwe deeltjes verschijnen, lijkt het me goed, er nog eens op te wijzen. Het zijn kleine gecartonneerde boekjes, van 40 à 70 blz., kostend van 3 tot 5 franc, uitgegeven door het EVZ-Verlag, Zürich (voor Nederland Callenbach, Nijkerk). De ondertitel luidt: „Evangelische Zeitbuchreihe”. De zaak is minder onschuldig dan ze er uit ziet. Met de naam „Polis” wordt al geduid op de spanning tussen het hemelse en het aardse vaderland. Redactie en schrijvers willen in deze serie oproeien tegen de geest van burgerlijkheid, neutraliteit, angst en zelfgenoegzaamheid, die ze in hun land menen te bespeuren. Men wil de ogen openen voor de politieke en sociale relevantie van het Evangelie, voor de broeders achter het ijzeren gordijn, de gevaren der kernbewapening, de hulp aan ontwikkelingsgebieden, enz. Het is duidelijk, dat deze serie tegen de gangbare stroom oproeit, niet alleen in Zwitserland. De serie is ons vóór in zoverre hier een bekwaam redactie-dictaal (Max Geiger, Heinrich Ott, Lukas Vischer) gesteund door zeer derkundige schrijvers, volgens een vast plan werkt.

Voor mij liggen no. 9: *Leben in der D.D.R.* (een christelijk en nuchter rapport, geschreven vóór 13 augustus 1961), no. 11: *Mittragen der Kirche* door Prof. Geiger (een bezinning op de christelijke roeping na de paniek rond topconferentie en Berlijnse muur) en no. 12: *Integration Europas im Horizont der Kirche* door Prof. Rich en Dr. Doebeli (hebben wij daar leetuur over? waarschijnlijk geschikt voor nederlandse kringen over dit onderwerp).

„In de Waagschaal” mag aan haar geestverwanten die achter deze serie staan, haar dank en hulde niet onthouden!

H. B.